

Wat is er gebeurd? Zoektocht naar het ware verhaal.

De Standaard¹ brengt op 6 oktober 2012 volgend verslag:

“Op maandag 24 september '12 worden de eerste dode vissen gezien in de Schelde, ter hoogte van Avelgem, net aan de Vlaamse kant van de taalgrens. De Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) onderzoekt het water, concludeert dat het om organische vervuiling gaat: rottend materiaal dat plots alle zuurstof opgebruikt, waardoor de vissen stikken. De VMM vindt geen oorzaak in Vlaanderen en besluit dat die stroomopwaarts ligt, in Wallonië. De Waalse tegenhanger van de VMM, het Departement Handhaving en Controles (DPC), wordt daarvan 's avonds verwittigd.

DPC begint de ochtend van de 25ste september met een eigen onderzoek, onder meer bij Cosucra, een voormalige suikerfabriek die nu uiteenlopende ingrediënten maakt voor de voedingsindustrie. Het waterlozingssysteem van Cosucra blijkt volledig in orde, tot Cosucra 's avonds nog eens met de controleurs belt. Volgens Hubert Bedoret van het kabinet van de Waalse minister van Milieu, Philippe Henry (Ecolo), om te melden dat een defecte pomp aan een tank die normaal gezien niet in de Schelde uitmondt, tóch de oorzaak kan zijn. Daar had immers een 'onvoorziene lozing' plaatsgevonden. Het kabinet van Henry vertelt dat woensdag ook aan de Vlaamse minister van Milieu, Joke Schauvliege (CD&V), die woensdag 3 oktober in het Vlaams Parlement vertelt dat 'alles wijst op een bedrijf in Wallonië'.

Waalse onderzoekers die ondertussen nog eens bij Cosucra zijn langs geweest, laten een dag later weten dat 'niet geconcludeerd kan worden dat Cosucra verantwoordelijk is', wat het kabinet-Henry diezelfde 4 oktober ook communiceert aan het kabinet-Schauvliege. Daarbij laten ze terloops weten dat bij extra staalnames in de brede regio maar op één plek water met abnormaal weinig zuurstof gevonden is: bij een collector in Spiere, wat zich, preciseren ze, 'in Vlaanderen' bevindt.

Donderdagavond zijn controleurs van de VMM daarom naar Spiere getrokken, waar ze niets abnormaals hebben gevonden. Nu heeft het de jongste dagen wel wat geregend. Daardoor kan de riolering overstromen, wat het door DPC vastgestelde zuurstofdipje kan verklaren, maar niet de dood van tien ton vissen van de taalgrens tot Gent, tien dagen eerder. Volgens Bart Van Besien, woordvoerder van de VMM, kan een overstort van huishoudelijk afvalwater een massale vissterfte veroorzaken, maar dan moet het wel gaan om een collector van een grootstad. Of de vervuiling van een bedrijf kwam of niet, ze kwam in ieder geval van 'iets groots'. Spiere is een dorp van duizend inwoners. Bovendien, laat de VMM weten, was het zuurstofniveau op die plaats op de dag van de vissterfte volgens de VMM ook al volkomen normaal.

Het kabinet-Henry laat weten 'in oppperbeste samenwerking met de Vlaamse collega's' voort te zoeken naar een oorzaak. Volgens Wim Van Gils, waterdeskundige bij Natuurpunt, lijkt het met de dag minder waarschijnlijk dat er nog een schuldige wordt gevonden. Terwijl je van pakweg een mazoutvervuiling nog dagenlang sporen kunt vinden die recht naar de bron leiden, lost een organische vervuiling in geen tijd zichzelf op.”

In **Le Soir** vinden we een gelijkaardig verhaal.

Zoals **De Morgen**² schrijft, zat er voor het kabinet-Schauvliege wellicht niets anders op dan te melden dat ze "klacht zal indienen tegen onbekenden". In haar editie van de dag voordien, 5 oktober, wordt in diezelfde krant nog gewezen op het feit dat in de regio rond Estaimpuis, Moeskroen en Pecq nog vaak illegale lozingen van afvalwater voorkomen, meestal klein in omvang en gedoseerd zodat ze door de verdunning met het Scheldewater onopgemerkt blijven.

---

¹ E-krant: <http://www.standaard.be/krant/beeld/index.aspx?paginaid=339783>

² Douglas De Coninck in De Morgen van 6 oktober 2012, Dode vis in Schelde leidt tot communautaire klucht

En de vissen?

Het **Agentschap voor Natuur en Bos** (ANB) publiceerde ondertussen een rapport³ naar aanleiding van de vissterfte. Uit metingen en berekeningen blijkt dat er in werkelijkheid tussen de 7 tot 10 ton vis gestorven is. De totale marktwaarde aan verloren vis wordt geschat op minimaal 36.650 euro (excl. BTW). Transportkosten en gepresteerde uren van visleveranciers buiten beschouwing gelaten, kan de minimale ecologische kostprijs voor volledig herstel van de visfauna berekend worden 1.478.069 euro (incl. BTW).

We citeren uit het rapport: “Momenteel is het moeilijk om in te schatten hoe groot het aanwezige visbestand in de Boven-Schelde was voor de verontreiniging is gepasseerd. Dit om de eenvoudige reden dat de Boven-Schelde nog volop in herstel was en de maximale draagkracht van maand tot maand varieert door de wisselende waterkwaliteit. Er van uitgaande dat er zeven tot tien ton vis is gestorven in de Boven-Schelde, en er rekening mee houdende dat mogelijk ook het bodemleven (macro-invertebraten) is aangetast door de vervuiling, schat ANB de duurtijd van het natuurlijk herstel van het visbestand tot op het peil van voor de verontreiniging in op drie tot vijf jaar. Het natuurlijk herstel zal voor een groot stuk tot stand komen door toevoer van vissen uit zijbeken die als paai- en opgroei biotoop dienen voor vissen vanuit de Schelde (bvb. Zwalm en Maarkebeek), en door verdere uitbreiding van de steeds groter wordende vispopulatie in de Schelde stroomafwaarts Gent. Vooropgesteld dat er geen herhaling van dit pollutie-incident gebeurt, betekent het oplossen van het vismigratieknelpunt dat gevormd wordt door het stuw-sluis complex in Merelbeke van alle mogelijke maatregelen die men zou kunnen nemen dan ook de grootst mogelijke bijdrage aan het herstel van het aangetaste visbestand.

Het visbestand dat in de Boven-Schelde aanwezig was voor de vervuiling, werd op natuurlijke wijze opgebouwd zonder dat ooit één vis in de Boven-Schelde is uitgezet geweest. Aangezien de Boven-Schelde reeds bewezen heeft op een natuurlijke manier te herstellen na verbetering van de waterkwaliteit, en gezien er voldoende potenties zijn vanuit zijbeken, havens en vooral vanuit de Benedenschelde, raadt ANB aan om het herstel volledig op natuurlijke weg te laten verlopen.

Doordat de waterkwaliteit en –samenstelling en de biotoopsamenstelling van de Boven-Schelde zo fundamenteel verschillend is van die in kweekvijvers en transportbakken van visleveranciers, wordt de overleving van uitzettingen in de Boven-Schelde trouwens ingeschat op maximaal 3%. In de praktijk zal die overleving in de meeste gevallen zelfs tegen de 0% liggen. Het visbestand herstellen via herbepotingen heeft voor de Boven-Schelde geen enkele zin en kan zelfs contraproductief werken doordat de 6/7 uitgezette vissen sterven, beginnen rotten, en daardoor zuurstoftekorten en verspreiding van visziekten bevorderen.

Eén soort is misschien moeilijker te herstellen op natuurlijke wijze: de rivierprik. De larven van deze soort leven in het sediment in de Boven-Schelde en/of haar zijbeken en trekken in het voorjaar door het verspreiden van feromonen geslachtsrijpe volwassen exemplaren aan naar de geschikte paailocaties. Indien de larven door de verontreiniging zijn getroffen, is de kans reëel dat de enige bekende zich reproducerende populatie rivierprik in Vlaanderen zal uitsterven of zich niet meer kan herstellen van de klap. In dat geval zal een soortherstelprogramma noodzakelijk zijn om deze Habitatrichtlijnsoort er weer bovenop te krijgen. De kostprijs voor dit herstelprogramma valt momenteel nog niet in te schatten. Daarnaast zal de duurtijd, zoals voor de meeste soortherstelprogramma's, vermoedelijk minimaal tien jaar in beslag nemen.”

Hoe een herhaling vermijden?

Zoals het Agentschap voor Natuur en Bos stelt: “Gezien het feit dat de Boven-Schelde een zich nog steeds herstellende rivier is – de waterkwaliteit is pas de laatste jaren aan het verbeteren – is de visstand nog in volle opbouw. Dergelijke incidenten kunnen deze opbouw ernstig verstoren en zelfs teniet doen. Herhaling moet dus in alle geval vermeden worden.”

Om calamiteiten sneller te melden, heeft de Internationale Scheldecommissie (ISC) voor het stroomgebiedsdistrict van de Schelde een elektronisch waarschuwings- en alarmsysteem ([WASS](#)) op punt gesteld met de procedure die moet worden gevolgd bij mogelijke grensoverschrijdende vervuiling.

In Vlaanderen kan men elke plotse verontreiniging en vissterfte melden bij de gemeentelijke milieudienst of bij de lokale politie. De ernst van het incident wordt ingeschat. Er kan beroep gedaan

---

³ Alain Dillen & Klaar Meulebrouck. Vissterfte op de Boven-Schelde, september 2012. Rapport van het Agentschap voor Natuur en Bos, 2012, 7 pp.

worden op een monsternemer van wacht van de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM). Waterbeheerder, drinkwaterproducent, provinciale visserijcommissie(s) en betrokken gemeenten worden ingelicht.

In Wallonië kan men 24/24u terecht bij het Agence Prévention et Sécurité (APS) in Marche-en-Famenne op het nummer 084 32 09 60. Voor minder dringende meldingen is er ook het mailadres info@aps-marche.be.

Twee weken na dit incident, rijzen er vele vragen.

Zeker voor dergelijke incidenten met zware grensoverschrijdende gevolgen en waarbij verschillende instanties uit verschillende gewesten betrokken zijn, is snelheid om op een transparante wijze de juiste feiten en gegevens te achterhalen en te communiceren van bijzonder groot belang, zodat snel kan ingegrepen worden.

De vraag rijst of hier alles goed is verlopen, zonder tijdverlies?

Wanneer werd het incident voor het eerst geconstateerd? Wanneer werd het doorgegeven en aan wie?

Zijn er grensoverschrijdende afspraken tussen Vlaanderen en Wallonië in dergelijk geval? Wat zijn de grensoverschrijdende bevoegdheden, al dan niet in geval van calamiteiten?

Gebeuren illegale lozingen vanuit bedrijven 'gepland' in het weekend, waarbij er op gerekend wordt dat de snelheid van het vaststellen van het misdrijf en/of de communicatie erover langzamer zal verlopen? Welke maatregelen kunnen daartegenover staan? Hier past een creatieve en doeltreffende aanpak, geen trage, 'bureaucratische' reacties.

Controleerbare en transparante vaststellingen met gemengde teams over de grenzen heen moeten mogelijk zijn, zodat niet vervallen kan worden in een welles-nietesdiscussie tussen verschillende instanties en overheden.

Zoals bij heel veel maatschappelijke uitdagingen zijn we er ook nu weer – spijtig genoeg - aan herinnerd dat goede afspraken, binnen de eigen grenzen én over de grenzen heen, in combinatie met verantwoordelijkheidsgevoel bij zowel burgers, bedrijfsleiders als verantwoordelijken de beste garanties zijn voor een mooie toekomst voor onze waterlopen!